

УДК 343.1:340.142

Стрежнев Георгій Дмитрович

*аспірант кафедри інформаційного,
господарського та адміністративного
права факультету соціології і права
Національного технічного університету
України*

*«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»*

ORCID: 0009-0003-8462-6704

<https://doi.org/10.25313/3083-7774-2026-4-7>

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СУДОВОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Анотація. Вступ. Трансформаційні процеси, що охопили правову систему України в межах євроінтеграційного вектору, зумовили перегляд класичних доктринальних підходів до джерел права. Одним із найбільш дискусійних та водночас практично значущих питань є судова правотворчість. У кримінальному судочинстві, де баланс між інтересами держави та правами особи є критично важливим, роль суду вже не обмежується механічним застосуванням правових норм. Сучасний суддя постає як активний суб'єкт інтерпретації, який через правові позиції та висновки заповнює лакуни законодавства, адаптуючи його до динамічних викликів сьогодення. Практичне застосування результатів судової правотворчості стає фундаментальним запобіжником проти правового вакууму, що особливо гостро відчувається в умовах динамічних змін суспільних реалій, оскільки законодавчий процес за своєю природою є статичним і часто не встигає реагувати на стрімкі трансформації соціальних відносин. В епоху глобальної цифровізації, виникнення нових форм активів, таких як криптовалюта, та стрімкого розвитку штучного інтелекту, саме судова гілка влади через механізм формування правових позицій забезпечує оперативне адаптивне регулювання, не дозволяючи системі правосуддя опинитися в стані колапсу через відсутність вузькоспеціалізованих норм.

Метою статті є проведення комплексного аналізу практичної реалізації результатів судової правотворчості в межах сучасного кримінального судочинства України. Дослідження спрямоване на обґрунтування трансформації ролі суду від пасивного правозастосування до активного формування правових орієнтирів в умовах цифровізації та євроінтеграційних процесів.

Матеріали і методи. Інформаційну базу дослідження склали норми Кримінального процесуального кодексу України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», а також практика Європейського суду з прав людини (зокрема справи «Тайрер проти Сполученого Королівства» та «Коробов проти України»), яка має статус джерела права у національній правовій системі. Для досягнення мети використано компаративістський метод, дедуктивний метод, герменевтичний метод та аксіологічний метод. Важливою частиною дослідження став аналіз зарубіжного досвіду, зокрема англо-американської доктрини, де судова правотворчість часто характеризується терміном «*interstitial law-making*», тобто «правотворчість у шпаринах закону». Спираючись на концепцію судді Верховного Суду США Олівера Венделла Голмса, у статті обґрунтовано, що суди здійснюють правотворчість лише «в проміжках», коли законодавець залишив питання відкритим або використав оціночні категорії. У межах порівняльного аналізу проведено зіставлення західної концепції *stare decisis*, де попереднє рішення створює зобов'язання для майбутніх розглядів, із вітчизняною моделлю «м'якого прецеденту», що ґрунтується на обов'язковості врахування правових висновків Верховного Суду. Крім того, через

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

призму праць Юргена Хабермаса розглянуто питання демократичної легітимності судової діяльності, де легітимність базується не на процедурі виборів, а на інтелектуальній переконливості та ціннісній обґрунтованості судових рішень у межах системи стримувань і противаг.

Результати. У статті досліджено трансформацію ролі суду в сучасному кримінальному судочинстві України від пасивного правозастосування до активного формування правових орієнтирів. Обґрунтовано, що в умовах цифрової трансформації та євроінтеграції судова правотворчість стає фундаментальним інструментом подолання статичності законодавства та заповнення регулятивних лакун. Розкрито практичний аспект реалізації результатів судової правотворчості, зокрема в системі кримінального процесуального доказування. Визначено, що правова позиція суду виступає зв'язуючою ланкою між абстрактною нормою та динамічними суспільними відносинами.

Перспективи. Подальші дослідження мають бути спрямовані на аналіз імплементації судових правових позицій у щоденну діяльність слідчих суддів та судів першої інстанції. Особливої уваги потребує розвиток стандартів судового контролю в умовах використання штучного інтелекту та нових форм цифрових активів у кримінальному процесі.

Ключові слова: судова правотворчість, кримінальне судочинство, правова позиція, Верховний Суд, Велика Палата, м'який прецедент, доктрина «плодів отруєного дерева», електронні докази, верховенство права, правова визначеність, виключна правова проблема.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, що охопили правову систему України в межах Євроінтеграційного вектору, зумовили перегляд класичних доктринальних підходів до джерел права. Одним із найбільш дискусійних та водночас практично значущих питань є судова правотворчість. У кримінальному судочинстві, де баланс між інтересами держави та правами особи є критично важливим, роль суду вже не обмежується механічним застосуванням правових норм. Сучасний суддя постає як активний суб'єкт інтерпретації, який через правові позиції та висновки заповнює лакуни законодавства, адаптуючи його до динамічних викликів сьогодення.

Практичне застосування результатів судової правотворчості стає фундаментальним запобіжником проти правового вакууму, що особливо гостро відчувається в умовах динамічних змін суспільних реалій, оскільки законодавчий процес за своєю природою є статичним і часто не встигає реагувати на стрімкі трансформації соціальних відносин. В епоху глобальної цифровізації, виникнення нових форм активів, таких як криптовалюта, та стрімкого розвитку штучного інтелекту, саме судова гілка влади через механізм формування правових позицій забезпечує оперативне адаптивне регулювання, не дозволяючи системі правосуддя опинитися в стані колапсу через відсутність вузькоспеціалізованих норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія судової правотворчості та її практичні прояви досліджувалися у працях багатьох українських та зарубіжних вчених, що підкреслює складність та багатогранність цього правового інструменту. Зокрема, український науковець М. І. Козюбра [6] здійснює комплексний аналіз моделей судового правотворення у порівняльному аспекті та обґрунтовує роль верховенства права як фундаментальної основи для діяльності суду. Дослідники Т. М. Юзько, В. М. Слугоцька та Л. В. Швець [3] розглядають судову практику та правові позиції Верховного Суду як специфічні джерела права, що дозволяють забезпечити правову визначеність у складних умовах. Питання так званої «негативної» правотворчості, пов'язаної з діяльністю органів конституційної юрисдикції, висвітлює Т. А. Боброва [9], а Я. О. Берназюк [8] акцентує увагу на механізмах вирішення виключних правових проблем задля забезпечення єдності судової практики. У зарубіжній науковій думці фундаментальне значення має концепція американського судді Олівера Венделла Голмса [2], який запропонував розуміння судової діяльності як «interstitial law-making», тобто правотворчості «у шпаринах закону», що здійснюється лише у проміжках, де законодавець залишив прогалини. Водночас Юрген Хабермас [5] аналізує проблему кризи призми демократичної легітимності, досліджуючи дискурсивну теорію права та роль суду в системі демократії. Проте, попри наявність ґрунтовних теоретичних розробок, аспект безпосередньої практичної імплементації результатів судової правотворчості у щоденну діяльність суб'єктів кримінального судочинства все ще залишається недостатньо висвітленим у науковій літературі.

Метою статті є проведення комплексного аналізу практичної реалізації результатів судової правотворчості в межах сучасного кримінального судочинства України. Дослідження спрямоване на обґрунтування трансформації ролі суду від пасивного правозастосування до активного формування правових орієнтирів в умовах глобальної цифровізації та євроінтеграційних процесів.

Матеріали і методи. Інформаційну базу дослідження склали норми Кримінального процесуального кодексу України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», а також практика Європейського суду з прав людини (зокрема справи «Тайрер проти Сполученого Королівства» та «Коробов проти України»), яка має статус джерела права у національній правовій системі. Для досягнення мети використано компаративістський метод, дедуктивний метод, герменевтичний метод та аксіологічний метод. Важливою частиною дослідження став аналіз зарубіжного досвіду, зокрема англо-американської доктрини, де судова правотвор-

чість часто характеризується терміном «*interstitial law-making*», тобто «правотворчість у шпаринах закону». Спираючись на концепцію судді Верховного Суду США Олівера Венделла Голмса, у статті обґрунтовано, що суди здійснюють правотворчість лише «в проміжках», коли законодавець залишив питання відкритим або використав оціночні категорії. У межах порівняльного аналізу проведено зіставлення західної концепції *stare decisis*, де попереднє рішення створює зобов'язання для майбутніх розглядів, із вітчизняною моделлю «м'якого прецеденту», що ґрунтується на обов'язковості врахування правових висновків Верховного Суду. Крім того, через призму праць Юргена Хабермаса розглянуто питання демократичної легітимності судової діяльності, де легітимність базується не на процедурі виборів, а на інтелектуальній переконливості та ціннісній обґрунтованості судових рішень у межах системи стримувань і противаг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Судова правотворчість у кримінальному судочинстві виступає як засіб «інтерстиціального» або проміжного регулювання, де суддя, стикаючись із прогалиною в законі, не може відмовити в правосудді, а змушений виводити правила безпосередньо із загальних принципів права, таких як верховенство права, справедливість та правова визначеність. Це особливо актуально в періоди кризових станів або збройних конфліктів, коли звичні процесуальні алгоритми потребують негайної корекції задля збереження балансу між ефективністю державного примусу та непорушністю прав людини. Судова практика трансформує абстрактні правові гарантії в життєздатні інструменти, заповнюючи порожнечі там, де воля законодавця ще не встигла кристалізуватися в конкретну правову норму. До прикладу можна навести рішення Палати Європейського суду з прав людини (далі за текстом — «ЕСПЛ») по справі «Тайрер проти Сполученого Королівства», що закріпило необхідність тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з урахуванням сучасних умов та підкреслило її розуміння у якості «живого інструмента» [1]. Зазначений підхід перетворює суд із пасивного ретранслятора букви закону на активного архітектора правового порядку, який забезпечує континуїтет правового захисту навіть у ситуаціях повної невизначеності, гарантуючи кожному учаснику процесу передбачуваність судового розгляду. Зрештою, результати такої діяльності стають основою для майбутнього вдосконалення законодавства, оскільки вони виявляють найбільш точні точки правової системи та пропонують апробовані практикою варіанти їх вирішення, що дозволяє уникнути стагнації права та забезпечує його еволюційну відповідність запитам сучасного громадянського суспільства.

Звертаючись до зарубіжного досвіду можна побачити, що в англomовній літературі судова правотворчість часто характеризується терміном «*interstitial law-making*», тобто «правотворчість у шпаринах закону». Як зазначав суддя Верховного Суду США Олівер Венделл Голмс, суди здійснюють правотворчість лише «в проміжках», коли законодавець залишив питання відкритим або використав оціночні категорії [2]. Ця концепція підкреслює, що судова влада не підміняє собою законодавця, а виконує функцію тонкого налаштування правової системи, заповнюючи прогалини, які неминуче виникають через неможливість передбачити у тексті закону все розмаїття життєвих ситуацій.

У кримінальному судочинстві потреба в правотворчій діяльності виникає внаслідок:

1. Наявності прогалин: коли виникають нові типи правовідносин, що не врегульовані законодавцем.
2. Невизначеності термінології: необхідність тлумачення понять «розумні строки», «обґрунтована підозра» або «істотне порушення прав».
3. Динамізму правового життя: право має еволюціонувати разом із суспільством, не чекаючи тривалого парламентського циклу внесення змін до законів.

Основним продуктом судової правотворчості в Україні можна вважати правову позицію. Це не просто рішення у конкретній справі, а дедуктивно виведене правило, яке має ознаки загальнообов'язковості для аналогічних правових ситуацій. Така нормативна установка постає результатом змістовної конкретизації абстрактних принципів права, що дозволяє суду заповнювати законодавчі прогалини та забезпечувати єдність правозастосування. У системі вітчизняного правосуддя правова позиція виступає зв'язуючою ланкою між текстом закону та динамічними суспільними відносинами, трансформуючись із висновку у конкретній справі на загальнозначущий правовий стандарт [3, с. 67]. Завдяки механізму обов'язковості врахування висновків Верховного Суду, правова позиція фактично виконує функцію гарантування передбачуваності судових рішень та реалізацію принципу правової визначеності.

У контексті дослідження необхідно чітко розрізнити поняття «судове тлумачення» та «судова правотворчість». Якщо тлумачення спрямоване на з'ясування волі законодавця, то правотворчість проявляється тоді, коли суд формує нову норму-орієнтир для заповнення регулятивного вакууму. В англо-американській традиції це описується через концепцію *stare decisis*, де попереднє рішення створює зобов'язання для майбутніх розглядів. Для України ж характерним є «м'який прецедент» — обов'язковість врахування висновків Верховного Суду [4, с. 5]. Межа між цими феноменами в українських реаліях часто є дифузною: тлумачення плавно переходить у правотворчість у моменти, коли суди вдаються до «креативної інтерпретації» загальних принципів права задля подолання дефектів законодавчої техніки. На відміну від класичного прецеденту, де обов'язковим є все рішення в сукупності його фактів, український «м'який прецедент» фокусується виключно на правовому висновку щодо застосування норми. Це створює унікальну гібридну

модель, де судова влада, не перебираючи на себе функції парламенту, фактично виступає «живим голосом» права, що адаптує статичну норму закону до динамічних потреб соціальної реальності.

Критики судової правотворчості апелюють до принципу демократичної легітимності [5]: судді не обираються народом, а отже, не мають права створювати норми права. Проте прихильники судової правотворчості наголошують, що в правовій державі суд є гарантом верховенства права, а не просто волі законодавця [6, с. 32]. Зазначене ґрунтується на уявленні, що легітимність судової влади базується не на процедурі виборів, а на інтелектуальній переконливості та ціннісній обґрунтованості рішень. У цій парадигмі судова правотворчість постає як необхідний інструмент «стримувань і противаг», що запобігає «тиранії більшості» та забезпечує відповідність позитивного закону фундаментальним правам людини. Таким чином, судова нормативна установка не підміняє закон, а надає йому змістовної завершеності, перетворюючи «застиглу» букву закону на «живе право», адаптоване до вимог справедливості.

Особливого значення судова правотворчість набуває у рамках кримінального судочинства, де виступає інструментом захисту прав людини. Якщо закон дозволяє неоднозначне тлумачення, що шкодить свободі особи, суд через правотворчу функцію зобов'язаний обрати варіант, який максимально відповідає стандартам справедливості. Таким чином, результати судової правотворчості є засобом забезпечення правової визначеності, що є фундаментальним елементом верховенства права.

Результати судової правотворчості в Україні мають специфічну зовнішню форму вираження, яка відрізняє їх від нормативно-правових актів парламенту. Основними суб'єктами, чия діяльність призводить до створення нових правових орієнтирів у кримінальному судочинстві, є Верховний Суд та Конституційний Суд України.

Найбільш динамічною формою судової правотворчості є висновки Верховного Суду щодо застосування норм права. Згідно з чинним законодавством, судова система України перейшла від рекомендаційних роз'яснень Пленуму до обов'язкових правових висновків, викладених у постановах конкретних колегій, палат та Великої Палати [7].

Практичні форми вираження:

- Висновки Великої Палати Верховного Суду: Створюються у випадках необхідності відступу від попередніх позицій або при вирішенні «виключних правових проблем» [8]. Це найвищий рівень судової правотворчості, що де-факто створює прецедент.
- Висновки Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду: спрямовані на забезпечення єдності практики всередині кримінальної юрисдикції.

Сутнісна риса цих результатів полягає у формуванні *ratio decidendi* — правового принципу, на якому ґрунтується рішення [2]. У кримінальному судочинстві це особливо важливо при тлумаченні процесуальних фільтрів, таких як порядок визнання доказів недопустимими.

Конституційний Суд України (далі за текстом — «КСУ») відіграє роль «негативного законодавця» [9]. Визнаючи певні норми Кримінального чи Кримінального процесуального кодексів неконституційними, КСУ не просто скасовує їх, а формує нову правову реальність.

У контексті кримінального судочинства правотворча функція КСУ проявляється через:

1. Конституційне тлумачення: Роз'яснення змісту конституційних прав (наприклад, права на захист), що безпосередньо змінює практику проведення слідчих дій.
2. Заповнення прогалин: Шляхом встановлення тимчасового регулювання до моменту прийняття закону парламентом. Яскравим прикладом є рішення щодо обов'язковості судового контролю за продовженням строків тримання під вартою.

Особливою формою результатів судової правотворчості є адаптовані правові позиції Європейського суду з прав людини. В Україні вони мають статус джерела права [10].

Результатом правотворчості тут виступає не саме рішення ЄСПЛ, а його імплементація українським судом у контексті вітчизняного законодавства. Наприклад, стандарт «поза розумним сумнівом», який не був детально виписаний у радянській правовій традиції, був повністю інтегрований у кримінальний процес України саме через судову правотворчість Верховного Суду, що спирався на рішення ЄСПЛ у справі «Коробов проти України» [11].

Практична реалізація результатів судової правотворчості в сучасному кримінальному судочинстві України є процесом «живого» коригування законодавчих норм, які в силу своєї статичності не завжди встигають за динамікою суспільних відносин. Основним полем для такого застосування виступає сфера доказування, де судова практика не просто тлумачить Кримінальний процесуальний кодекс, а фактично створює нові алгоритми оцінки допустимості доказів. Центральне місце тут посідає доктрина «плодів отруєного дерева», яка, не маючи повного нормативного розкриття в КПК, стала невід'ємною частиною правозастосування завдяки правовим висновкам Великої Палати Верховного Суду. Сутність цієї правотворчої позиції полягає у визнанні недопустимими всіх доказів, отриманих за допомогою інформації, здобутої з істотним порушенням прав людини [12]. Це кардинально змінило парадигму роботи органів досудового

розслідування, перенісши акцент із результативності слідчої дії на її процесуальну чистоту. Водночас судова правотворчість виступає запобіжником проти надмірного формалізму через розробку критерію «істотності» порушень. Верховний Суд розмежував технічні помилки, які не впливають на справедливість судового розгляду, та порушення фундаментальних гарантій (наприклад, права на захист), що дозволило зберегти баланс між ефективністю кримінального переслідування та захистом особи.

Паралельно з цим судова правотворчість відіграє вирішальну роль у заповненні технологічних лакун, пов'язаних із діджиталізацією злочинності. Саме через результати правотворчої діяльності судів розкриваються особливості використання електронних документів як оригіналів доказів [13]. Це стало результатом адаптації стандарту верифікації цифрової інформації до потреб доказування в кіберпросторі.

Аналогічні процеси спостерігаються і в питаннях судового контролю за обмеженням прав людини. Застосування стандарту «обґрунтованої підозри» та вимога обов'язкової вмотивованості будь-якого продовження тримання під вартою свідчать про те, що судова правотворчість стала інструментом гуманізації процесу. Вона трансформує суху букву закону в дієві гарантії, забезпечуючи правову визначеність там, де законодавець припустився неоднозначності. Зокрема, у питаннях обчислення процесуальних строків на стадії досудового розслідування, результати правотворчості Верховного Суду дозволили уніфікувати практику та уникнути масового закриття справ через суперечливі «поправки Лозового». Таким чином, практичне застосування судової правотворчості забезпечує цілісність кримінальної юстиції, виступаючи сполучною ланкою між застарілою нормою та сучасними викликами правосуддя.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи результати дослідження, слід зазначити, що судова правотворчість у сучасному кримінальному судочинстві України трансформувалася з теоретичної доктрини у фундаментальний практичний інструмент забезпечення верховенства права. В умовах глобальної діджиталізації та євроінтеграції роль суду еволюціонувала від пасивного ретранслятора букви закону до активного архітектора правового порядку, який через формування правових позицій заповнює регулятивні лакуни та адаптує статичні норми до динамічних суспільних викликів. Проаналізована концепція «правотворчості у шпаринах закону» (interstitial law-making) доводить, що судова гілка влади не підміняє собою законодавця, а виконує функцію тонкого налаштування системи, забезпечуючи континуїтет правового захисту навіть у ситуаціях нормативної невизначеності.

Українська модель «м'якого прецеденту», заснована на обов'язковості висновків Верховного Суду, стала запорукою правової визначеності та єдності правозастосування, де правова позиція виступає зв'язуючою ланкою між абстрактним принципом і конкретною життєвою ситуацією. Особливого значення це набуло у сфері кримінального процесуального доказування, де результати судової правотворчості дозволили легітимізувати доктрину «плодів отруєного дерева», розробити критерії істотності порушень прав людини та встановити чіткі алгоритми верифікації електронних доказів у кіберпросторі.

Легітимність такої діяльності ґрунтується не на політичних процедурах, а на інтелектуальній переконливості рішень та їхній відповідності стандартам справедливості, що дозволяє суду ефективно протидіяти «тиранії більшості» та захищати фундаментальні права особи. Таким чином, практична імплементація результатів судової правотворчості забезпечує життєздатність та гуманізацію кримінальної юстиції, перетворюючи «застиглу» норму на «живе право», здатне адекватно відповідати на запити сучасного громадянського суспільства.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Справа «Тайрер проти Сполученого Королівства» (Tyrer v. the United Kingdom): Рішення Європейського суду з прав людини від 25 квіт. 1978 р. (Заява № 5856/72). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587> (дата звернення: 07.03.2026).
2. Southern Pacific Co. v. Jensen, 244 U.S. 205 (1917) (Holmes, J., dissenting). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/244/205/> (дата звернення: 07.03.2026).
3. Юзько Т. М., Слугоцька В. М., Швець Л. В. Судова практика та правові позиції Верховного Суду України як джерела права в умовах правової невизначеності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 89. С. 65–72.

4. Козюбра М.І. Моделі судового правотворення: порівняльний аспект. *Наукові записки НаУКМ А. Юридичні науки*. 2013. Т. 144–145. С. 3–9.
5. Habermas J. *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Cambridge: MIT Press, 1996. 631 p.
6. Козюбра М.І. Верховенство права і Україна. *Право України*. 2012. № 1–2. С. 30–43.
7. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 черв. 2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
8. Берназюк Я. Вирішення виключної правової проблеми як спосіб забезпечення однакового застосування норм права. *Судово-юридична газета*. 2019. 25 лют. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/136144-virishennya-viklyuchnoyi-pravovoyi-problemi-yak-sposibzabezpechennya-odnakovogo-zastosuvannya-norm-prava/> (дата звернення: 07.03.2026).
9. Боброва Т.А. «Негативна» правотворчість: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 1 (26). Т. 1. С. 3–7. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v1_2019/4.pdf (дата звернення: 07.03.2026).
10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
11. Справа «Коробов проти України» (Заява № 39598/03) : Рішення Європейського суду з прав людини від 21 лип. 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_702 (дата звернення: 07.03.2026).
12. Постанова Верховного Суду від 21 лют. 2023 р. у справі № 683/1507/16-к (провадження № 51-8872км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109242195> (дата звернення: 07.03.2026).
13. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29 берез. 2021 р. у справі № 554/5090/16-к (провадження № 51-1878кмо20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96074938> (дата звернення: 07.03.2026).

References

1. *Tyrer v. the United Kingdom*, No. 5856/72, European Court of Human Rights, Judgment of April 25, 1978. Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587>
2. *Southern Pacific Co. v. Jensen*, 244 U.S. 205 (1917) (Holmes, J., dissenting). Retrieved from <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/244/205/>
3. Yuzko, T.M., Sluhotska, V.M., & Shvets, L.V. (2025). Judicial practice and legal positions of the Supreme Court of Ukraine as sources of law in conditions of legal uncertainty. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, (89), 65–72.
4. Kozubra, M. I. (2013). Models of judicial law-making: A comparative aspect. *Scientific Papers of NaUKM A. Legal Sciences*, 144–145, 3–9.
5. Habermas, J. (1996). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. MIT Press.
6. Kozubra, M. I. (2012). The rule of law and Ukraine. *Law of Ukraine*, (1–2), 30–43.
7. Verkhovna Rada of Ukraine. (2016, June 2). *Law of Ukraine “On the judiciary and the status of judges”* (No. 1402-VIII). *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, (31), Art. 545.
8. Bernaziuk, Ya. (2019, February 25). Resolving an exceptional legal problem as a way to ensure uniform application of the law. *Sudovo-yurydychna hazeta*. Retrieved from <https://sud.ua/ru/news/blog/136144-virishennya-viklyuchnoyi-pravovoyi-problemi-yak-sposibzabezpechennya-odnakovogo-zastosuvannya-norm-prava/>
9. Bobrova, T. A. (2019). “Negative” law-making: National realities and foreign experience. *Subcarpathian Legal Herald*, 1(26), 3–7. Retrieved from http://pjuv.nuoua.od.ua/v1_2019/4.pdf
10. Verkhovna Rada of Ukraine. (2006, February 23). *Law of Ukraine “On the execution of judgments and the application of the case law of the European Court of Human Rights”* (No. 3477-IV). *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, (30), Art. 260.
11. *Korobov v. Ukraine*, No. 39598/03, European Court of Human Rights, Judgment of July 21, 2011. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_702
12. Supreme Court. (2023, February 21). Judgment in case No. 683/1507/16-k (proceedings No. 51–8872km18). Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109242195>
13. Supreme Court. (2021, March 29). Judgment of the Joint Chamber of the Cassation Criminal Court in case No. 554/5090/16-k (proceedings No. 51–1878kmo20). Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96074938>

Дата першого надходження статті до видання: 14.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026

Дата публікації: 20.04.2026

Strezhniev Heorhii

*Postgraduate Student at the Department of
Information,
Economic and Administrative Law, Faculty of
Sociology and Law
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"*

PRACTICAL APPLICATION OF THE RESULTS OF JUDICIAL LAW- MAKING IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Summary. Introduction. Transformational processes that have swept the legal system of Ukraine within the European integration vector have necessitated a revision of classical doctrinal approaches to the sources of law. One of the most debatable and simultaneously practically significant issues is judicial law-making. In criminal proceedings, where the balance between the interests of the state and individual rights is critical, the role of the court is no longer limited to the mechanical application of legal norms. A modern judge acts as an active subject of interpretation who, through legal positions and conclusions, fills legislative gaps (*lacunae*), adapting the law to the dynamic challenges of today. The practical application of the results of judicial law-making becomes a fundamental safeguard against a legal vacuum, which is particularly acute amid the dynamic changes in social realities, as the legislative process is inherently static and often fails to respond to the rapid transformations of social relations. In the era of global digitalization, the emergence of new forms of assets such as cryptocurrency, and the rapid development of artificial intelligence, it is the judiciary, through the mechanism of forming legal positions, that ensures operative adaptive regulation, preventing the justice system from collapsing due to the absence of highly specialized norms.

The aim of the article is to conduct a comprehensive analysis of the practical implementation of the results of judicial law-making within modern criminal proceedings in Ukraine. The study is aimed at substantiating the transformation of the court's role from passive law enforcement to the active formation of legal benchmarks in the context of digitalization and European integration processes.

Materials and methods. The information base of the study comprises the norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges,» as well as the case law of the European Court of Human Rights (specifically, the cases *Tyrer v. the United Kingdom* and *Korobov v. Ukraine*), which holds the status of a source of law in the national legal system. To achieve the goal, comparative, deductive, hermeneutic, and axiological methods were employed. An important part of the research was the analysis of foreign experience, particularly the Anglo-American doctrine, where judicial law-making is often characterized by the term «*interstitial law-making*.» Relying on the concept of U. S. Supreme Court Justice Oliver Wendell Holmes, the article substantiates that courts engage in law-making only «*in the interstices*,» when the legislator has left a question open or used evaluative categories. Within the framework of comparative analysis, a comparison was made between the Western concept of *stare decisis*, where a previous decision creates an obligation for future proceedings, and the national model of «*soft precedent*,» based on the mandatory consideration of the Supreme Court's legal conclusions. Additionally, through the prism of Jurgen Habermas's works, the issue of democratic legitimacy of judicial activity was considered, where legitimacy is based not on elective procedures but on the intellectual persuasiveness and value-based validity of judicial decisions within a system of checks and balances.

Results. The article examines the transformation of the court's role in modern criminal proceedings in Ukraine from passive law enforcement to the active formation of legal guidelines. It is substantiated that in the conditions of digital transformation and European integration, judicial law-making becomes a fundamental tool for overcoming the static nature of legislation and filling regulatory gaps. The practical aspect of implementing the results of judicial law-making is revealed, particularly in the system of criminal procedural evidence. It is determined that the legal position of the court acts as a connecting link between an abstract norm and dynamic social relations.

Perspectives. Further research should be aimed at analyzing the implementation of judicial legal positions in the daily activities of investigating judges and courts of first instance. Special attention should be paid to the development of judicial review standards in the context of using artificial intelligence and new forms of digital assets in the criminal process.

Key words: judicial law-making, criminal proceedings, legal position, Supreme Court, Grand Chamber, soft precedent, «fruit of the poisonous tree» doctrine, electronic evidence, rule of law, legal certainty, exceptional legal problem.